

ПРАВО. ДЕРЖАВА. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

УДК 343.24

DOI: 10.20998/2227-6890.2019.01.03

О. В. ГАЄВАЯ, Л. В. ПЕРЕВАЛОВА

ПРАВО СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НА ОДЕРЖАННЯ МАТЕРІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

Серед головних напрямів державної молодіжної політики в Україні особливе місце займає правовий захист молоді, що здійснюється з урахуванням економічних інтересів держави, професійних і соціальних можливостей суспільства. На підставі Закону України «Про вищу освіту» автори розглядають права студентської молоді. Серед усіх прав, що надані студентській молоді, звертається увага на право студентів на отримання стипендій та інших видів матеріальної допомоги. Аналізуються нові правила отримання стипендій у вищих навчальних закладах та їх наслідки для матеріального становища сучасної української молоді. Надається характеристика основних видів стипендій: академічної та соціальної. Аналіз законодавчих актів, статистичних та соціологічних даних дозволяє авторам зробити висновок, що введення рейтингової системи нарахування стипендій призведе до суттєвого скорочення кількості одержувачів стипендій. Складання екзаменаційної сесії на відмінні оцінки не гарантує студенту стипендію. Стипендія тепер залежить ще від активності студента у науці, спорті, громадській діяльності. Таким чином, доходять до висновку автори, норми закону обмежують право студентів на матеріальне забезпечення і підтримку з боку держави. Студенти повинні працювати, щоб матеріально себе утримувати або розраховувати на допомогу батьків. Такий стан відображається на якості навчання. Соціологічні дані свідчать про скорочення чисельності молоді в Україні. В країні набирає оборотів процес від'їзду молоді за кордон для навчання у західних вищих навчальних закладах. Авторі аналізують досвід країн Європейського Союзу та США, роль, яку відіграють благодійні фонди та університети у матеріальній підтримці як власних, так і українських студентів. На підставі наведених фактів автори роблять висновок, що при встановленні розмірів студентських стипендій в Україні необхідно враховувати економічну кризу, яка носить стійкий характер. В таких умовах існуюча мінімальна стипендія не забезпечує достатнього матеріального становища студентської молоді. До матеріальної допомоги студентської молоді повинні залучатися благодійні фонди, політичні партії, громадські організації, підприємства і самі вищі навчальні заклади.

Ключові слова: примусовий захід виховного характеру, неповнолітній, кримінальне покарання, кримінальна відповідальність, комісія у справах неповнолітніх, злочин, суспільно небезпечне діяння, звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, Кримінальний кодекс України, система покарань.

О. В. ГАЄВАЯ, Л. В. ПЕРЕВАЛОВА

ПРАВО СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ НА ПОЛУЧЕНИЕ МАТЕРИАЛЬНОЙ ПОМОЩИ

Среди главных направлений государственной молодежной политики в Украине особое место занимает правовая защита молодежи, которая осуществляется с учетом экономических интересов государства, профессиональных и социальных возможностей общества. На основе Закона Украины «О высшем образовании» авторы рассматривают права студенческой молодежи. Среди всех прав, предоставленных студенческой молодежи, обращается внимание на право студентов на получение стипендий и других видов материальной помощи. Анализируются новые правила получения стипендий в высших учебных заведениях и их последствия для материального положения современной украинской молодежи. Дается характеристика основных видов стипендий: академической и социальной. Анализ законодательных актов, статистических и социологических данных позволяет авторам сделать вывод, что введение рейтинговой системы начисления стипендий приведет к значительному сокращению количества получателей стипендий. Сдача экзаменационной сессии на отличные оценки не гарантирует студенту стипендии. Стипендия теперь зависит еще от активности студента в науке, спорте, общественной деятельности. Таким образом, делают вывод авторы, нормы закона ограничивают право студентов на материальное обеспечение и поддержку со стороны государства. Студенты должны работать, чтобы материально себя содержать или рассчитывать на помощь родителей. Такое положение отражается на качестве образования. Социологические данные свидетельствуют о сокращении численности молодежи в Украине. В стране набирает оборотов процесс отъезда молодежи за границу для обучения в западных высших учебных заведениях. Авторы анализируют опыт стран Европейского Союзу и США, роль, которую играют благотворительные фонды и университеты в материальной поддержке как собственных, так и украинских студентов. На основе приведенных фактов авторы делают вывод, что при определении размеров студенческих стипендий в Украине необходимо учитывать экономический кризис, который носит стойкий характер. В таких условиях существующая минимальная студенческая стипендия не обеспечивает достаточного материального положения студенческой молодежи. К материальной помощи студенческой молодежи должны подключаться благотворительные фонды, политические партии, общественные организации, предприятия и сами высшие учебные заведения.

Ключевые слова: молодежная политика, высшее образование, студенческая молодежь, права студентов, право на получение стипендии, рейтинг, академическая стипендия, социальная стипендия.

О. В. ГАЄВАЯ, Л. В. ПЕРЕВАЛОВА

STUDENT'S YOUTH AND THEIR RIGHT TO RECEIVE MATERIAL ASSISTANCE

Among the main directions of the state youth policy in Ukraine, a special place is occupied by the legal protection of young people, which is carried out taking into account the economic interests of the state, professional and social opportunities of society. On the basis of the Law of

© О. В. Гасвая, Л. В. Перевалова, 2019

Ukraine «On Higher Education», the rights of student's youth are considered by the authors. Among all the rights granted to student's youth, the attention has been given to the right of students to receive scholarships and other kinds of material assistance. New rules for receiving scholarships in higher education institutions and their consequences for the material situation of modern Ukrainian youth are analyzed. It is given the characteristic of the main kinds of scholarships: both academic and social. The analysis of legislative acts, statistical and sociological data give the possibility for the authors to make the conclusion that the introduction of the rating system of scholarships accrual will lead to a significant reduction in the number of scholarships recipients. Passing of the exam session for excellent marks does not guarantee the student's scholarship receiving. The scholarship now depends on the activity of the student in science, sports, and social activities. Thus, the conclusion is made by the authors, it is rules of the law that limit the right of students to material support and support from the side of the state. Students have to work in order to support themselves financially or rely on the help of parents. This situation affects the quality of education. Sociological data indicate a reduction in the number of young people in Ukraine. In the country, the process of leaving young people abroad to study at western universities is gaining momentum. The authors analyze the experience of the countries of the European Union and the United States, the role played by charitable foundations and universities in the material support of both their own and Ukrainian students. Based on these facts, the authors make the conclusion that in determining the amount of students' scholarships in Ukraine it is necessary to take into account the economic crisis that is of persistent character. In such circumstances, the current minimum scholarship does not provide sufficient material situation of student's youth. As to material aid of the student's youth, the charitable foundations, political parties, public organizations, enterprises and higher educational institutions themselves have to be involved.

Keywords: youth policy, higher education, student's youth, students' rights, the right to receive the scholarship, rating, academic scholarship, social scholarship.

Вступ. Проголошення прав людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки є найвищою соціальною цінністю в Україні, обумовлює розвиток принципів демократичної держави і громадянського суспільства. Це безпосередньо пов'язано з затвердженням законності і підвищенням правової освіти студентської молоді. І починається ця освіта з безпосереднього зіткнення з правовими аспектами в студентському житті. Головним завданням викладачів вищих навчальних закладів є підготовка фахівців високої кваліфікації, які готові та здатні брати участь у розвитку суверенної, демократичної, правової та соціальної держави в Україні. Актуальним у цьому аспекті є ознайомлення студентів з їх правами та обов'язками, пільгами та можливостями, що надаються державою і забезпечуються вищими навчальними закладами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку молоді, їх правам та обов'язкам, активізації участі молоді у суспільному житті присвячені праці О. Балакіревої, О. Вакуленко, І. Грицяка, О. Лозовицького, О. Яременка та багатьох інших науковців [1–4]. Разом з тим, незважаючи на численні наукові напрацювання у цій сфері, деякі положення потребують свого переосмислення з урахуванням сучасних вимог, залишаються недостатньо розкритими і вимагають подальших науково-теоретичних розробок.

Метою даного дослідження є аналіз нових правил надання стипендій українським студентам та їх наслідків для матеріального становища молоді.

Матеріали і результати дослідження. Відповідно до Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», державна молодіжна політика – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу, як у власних інтересах, так і в інтересах України. Держава здійснює молодіжну політику в інтересах молоді, суспільства і держави з

урахування можливостей України, її економічного, соціального, культурного розвитку, а також світового досвіду[5].

Головними напрямками державної молодіжної політики є розвиток і захист інтелектуального потенціалу молоді, поліпшення умов і створення гарантій для здобуття молоддю освіти, спеціальної професійної підготовки та перепідготовки; забезпечення зайнятості молоді, її правового захисту з урахуванням економічних інтересів, професійних і соціальних можливостей суспільства; створення умов для оволодіння духовними і культурними цінностями українського народу та для безпосередньої участі молодих людей у їх відродженні і розвитку, в охороні та відтворенні навколишнього природного середовища; формування у молоді почуття національної гордості, патріотизму, готовності захищати суверенітет України; охорона здоров'я молоді, формування у неї глибокої потреби в духовному і фізичному розвитку, вжиття інших заходів, які б забезпечували здоровий генофонд народу України.

Студентська молодь є складовою частиною молоді України, вона має усі якості властиві молоді.

Правовий статус студентської молоді визначається Законом України «Про вищу освіту», Постановами КМУ «Питання стипендіального забезпечення», «Про розміри стипендій у державних та комунальних навчальних закладах, наукових установах», «Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виплати соціальних стипендій студентам (курсантам) вищих навчальних закладів», а також локальними нормативними актами вищих навчальних закладів.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (ст. 61) студент – це особа, зарахована до закладу вищої освіти з метою здобуття вищої освіти ступеня молодшого бакалавра, бакалавра чи магістра [6].

Особи, які навчаються у закладах вищої освіти, мають право (ст. 62 вказаного Закону) на:

- 1) вибір форми навчання під час вступу до закладу вищої освіти;
- 2) безпечні і нешкідливі умови навчання, праці та побуту;

- 3) трудову діяльність у позанавчальний час;
- 4) безоплатне користування бібліотеками, інформаційними фондами, навчальною, науковою та спортивною базами закладу вищої освіти;
- 6) безоплатне забезпечення інформацією для навчання у доступних форматах з використанням технологій, що враховують обмеження життєдіяльності, зумовлені станом здоров'я (для осіб з особливими освітніми потребами);
- 7) користування виробничою, культурно-освітньою, побутовою, оздоровчою базами закладу вищої освіти у порядку, передбаченому статутом закладу вищої освіти;
- 8) забезпечення гуртожитком та цілодобовим доступом до нього на строк навчання у порядку, встановленому законодавством;
- 9) участь у науково-дослідних, дослідно-конструкторських роботах, конференціях, симпозіумах, виставках, конкурсах, представлення своїх робіт для публікації;
- 10) участь у заходах з освітньої, наукової, науково-дослідної, спортивної, мистецької, громадської діяльності, що проводяться в Україні та за кордоном, у встановленому законодавством порядку;
- 11) участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення навчального процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендій, організації дозвілля, побуту, оздоровлення;
- 12) участь у громадських об'єднаннях, у діяльності органів громадського самоврядування закладу вищої освіти, інститутів, факультетів, відділень, вченої ради закладу вищої освіти, органів студентського самоврядування;
- 13) академічну мобільність, у тому числі міжнародну;
- 14) отримання соціальної допомоги у випадках, встановлених законодавством;
- 15) моральне та/або матеріальне заохочення за успіхи у навчанні, науково-дослідній і громадській роботі, за мистецькі та спортивні досягнення тощо;
- 16) захист від будь-яких форм експлуатації, фізичного та психічного насильства;
- 17) та інші права, встановлені законодавством.

Важливішим правом студентів вищих навчальних закладів є право на одержання стипендії. Закон встановлює, що особи, які навчаються у закладах вищої освіти за денною формою навчання за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, мають право на отримання академічних та соціальних стипендій у встановленому законодавством порядку. Таким чином встановлюються два основних види стипендій: академічна та соціальна.

Важливою новацією закону є зміна правил виплати стипендій студентам. Академічні стипендії призначаються особам, які досягли значних успіхів у навчанні та/або науковій діяльності згідно з критеріями, встановленими Кабінетом Міністрів України. Частка студентів, які мають право на отримання академічних стипендій, встановлюється

вченою радою закладу вищої освіти у межах визначеного урядом загального відсотка студентів, які мають право на отримання академічних стипендій, та стипендіального фонду. Ця частка складає 40–45 %.

Рейтинг успішності складається на підставі вимірів навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з кожного предмету. Такий порядок регламентовано Постановою Кабінету Міністрів України «Питання стипендіального забезпечення». Ведення рейтингу здійснюється відповідно до Порядку, затвердженого Міністерством Освіти і Науки. Рейтинги успішності складаються за середнім балом семестрового контролю. Порядок формування рейтингу студентів у вищому навчальному закладі (університеті, інституті, академії) визначається Правилами призначення стипендій, які розробляються вченою радою вищого навчального закладу та погоджуються з органом студентського самоврядування.

До рейтингу включаються усі студенти ЗВО денної форми навчання. Він формується за результатами успішності останнього навчального семестру на підставі оцінки з кожної дисципліни. При цьому враховується участь студента у громадській, спортивній і науковій діяльності. Процедура складання рейтингу стипендій повинна бути однаковою для усього курсу. Рейтинг вимірюється у балах. Консолідований показник успішності, який визначає місце студента у рейтингу, має бути однаковим для всіх слухачів одного курсу.

Критерії, за якими формується рейтинг успішності студентів ЗВО, повинні бути оприлюднені не пізніше, ніж за 7 днів до початку нового навчального року.

До стипендіальних списків не включаються студенти, які набрали кількість балів, меншу за межу незадовільного навчання. Також не отримують права на стипендію особи, які мають академічну заборгованість. Рішенням керівника навчального закладу таким особам може встановлюватися строк, упродовж якого вони можуть покращити результати навчання, але не більш як до дати початку наступного навчального семестру згідно із навчальним планом за відповідною спеціальністю (напрямом підготовки). У разі, коли у визначений строк академічну заборгованість не ліквідовано, здобувач вищої освіти підлягає відрахуванню з числа осіб, які навчаються за державним замовленням [7].

Стипендія студентам першого курсу виплачується за рейтинговою системою на підставі результатів ЗНО, її розмір завжди мінімальний.

Можливість отримання стипендії після зимової сесії залежить від середнього балу, отриманого за результатами складання іспитів. Формула середнього балу розраховується таким чином: треба скласти всі оцінки за іспити, розділити отримане число на кількість предметів.

Якщо стипендіат має право на призначення кількох академічних стипендій, нарахуванню підлягає

лише одна – більшого розміру. Винятком є випадки, коли інше прямо передбачено діючим законодавством.

Таким чином, ситуація складається така, що навіть відмінники можуть залишитися без стипендії. На грошову винагороду мають право відмінники або практично відмінники, але вони повинні потрапити в установлений спеціальною комісією відсоток кращих студентів вузу (40–45 %). Така практика існує близько 4 років, але тепер вона стала обов'язковою для всіх вищих навчальних закладів. Спеціальна комісія, яка створюється на факультеті, в інституті, університеті, розглядає кожну кандидатуру, що претендує на отримання стипендії. Право на академічну стипендію мають студенти, що не тільки успішно склали сесію, але активно займаються науковою, спортивно-масовою, культурною або громадською діяльністю. Близько 90 % рейтингу має бути за успішність у навчанні, решта 10 % – за досягнення у науці, в спорті, за громадську роботу, тощо. Тепер індивідуальний рейтинг або середній бал не має великого значення. Головне бути вище в загальному рейтингу студентів. П'ятіркою перекрити трійку і розраховувати на стипендію студентам більше не вийде.

Іншим видом стипендії, який встановлено законодавством, є соціальна стипендія, яка виплачується пільговим категоріям студентів. За попередніми підрахунками соціальну стипендію отримують приблизно 7 % студентів.

Право на соціальну стипендію мають діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування та ті студенти, хто залишився без батьків під час навчання у віці від 18 до 23 років.

Соціальна стипендія у розмірі та порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, в обов'язковому порядку виплачується студентам і курсантам невійськових вищих навчальних закладів, які за результатами навчального семестру не мають академічної заборгованості, незадовільних результатів навчання, включені до рейтингу відповідно до Порядку призначення і виплати стипендій та належать до однієї з таких категорій: сироти; переселенці; студенти, батьки яких загинули або пропали безвісти під час масових протестів або бойових дій в зоні АТО; студенти з інвалідністю 1-3 груп; діти з малозабезпечених сімей; діти шахтарів, які мають стаж підземних робіт не менше 15 років; студенти, чії батьки померли в період навчання у вузі або технікумі (18–23 роки); учасники бойових дій та їх діти.

Соціальна стипендія виплачується органами соціального захисту. Студенти, які претендують на соціальну стипендію, не повинні мати академічних заборгованостей, і вони повинні потрапляти в рейтинг кращих.

Студенти, які мають право на соціальну стипендію, повинні надати певний перелік документів, найбільш важливим серед яких є документ, що підтверджує статус пільговика. Таку виплату можна отримувати до 23 років. По досягненню зазначеного віку, стипендія знімається.

Студентам закладів вищої освіти, які мають право на отримання соціальної стипендії і набувають право на отримання академічної стипендії, надається один вид стипендії за їхнім вибором [7].

Для студентів, які навчаються за гостродефіцитними спеціальностями, таких як математичні, природничі, технічні науки, встановлюється підвищений розмір академічної стипендії. Перелік таких спеціальностей (спеціалізацій) та розмір підвищення визначаються Кабінетом Міністрів України.

Студенти вищих навчальних закладів мають право на одержання стипендії Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України.

На сайті Міністерства освіти та науки України міститься детальна інформація про розміри студентських стипендій.

Згідно з наявною інформацією академічна стипендія у вищому навчальному закладі III–IV рівня акредитації складає: мінімальна, звичайна – 1300 грн.; відмінник, звичайна – 1892 грн.; мінімальна для окремих спеціальностей – 1660 грн.; відмінник, окремі спеціальності – 2416 грн.

Соціальна стипендія для сиріт та осіб з їх числа – 2360 грн.; інші категорії отримувачів соціальної стипендії – 1180 грн.

Академічна стипендія КМУ складає 2480 грн., а стипендія Президента України – 2720 грн. [8].

Значне місце в системі підтримки та заохочення найбільш обдарованих студентів займають академічні іменні стипендії, а також низка стипендій імені видатних українців, зокрема В. Чорновола, В. Івашка, М. Посмітного, М. Амосова, М. Грушевського, В. Гетьмана. Порядок призначення й виплати вищевказаних стипендій визначається рядом нормативно-правових актів.

Сьогодні в Україні серед тих, хто одержує освіту, 83 % – молодь віком від 17 до 23 років [9, с. 127]. Вони не в змозі тільки власними силами змінити несприятливу економічну і соціальну ситуацію, що склалася в країні, і потребують допомоги з боку держави. Однак, слід констатувати, що норми закону обмежують право студентів на матеріальне забезпечення і підтримку з боку держави. Студент, навіть якщо він займається на безоплатній основі, вимушений працювати, щоб утримувати себе, або одержувати допомогу від батьків. Ні для кого не є таємницею, що цих грошей не вистачає. Молода людина, яка навчається на контрактній основі, теж не у кращому становищі. Як правило, за навчання сплачують батьки, але в умовах постійної кризи виробництва, підвищення цін на самі необхідні товари, студент вимушений йти працювати. Але все це відображається на навчанні. Або ти працюєш, або ти вчишся. Іншого не дано. Студентська молодь сьогодні є найбільш уразливою групою населення в країні: спеціальності немає, кваліфікованої роботи теж, житла свого немає, його приходится орендувати або мешкати у гуртожитку. Ще більш скрутне становище у студентів, що створюють сім'ю.

За результатами соціологічного дослідження «Молодь України – 2017» 74,1 % молодих людей хотіли б виїхати за межі України. Найбільше бажаючих серед української молоді переїхати зі свого населеного пункту до країн Європейського Союзу (45,6 %), до інших країн світу (21,7 %) та до країн СНД (6,8 %). Серед причин, які спонукають українську молодь виїжджати за кордон, є бажання отримати якісну освіту, підвищити свій матеріальний добробут, заробити грошей. 52,2 % від тих, хто хотів би повчитися за кордоном якийсь час, але потім повернутися в Україну, висловили бажання отримати досвід життя в іншій країні, 46,5 % – можливість познайомитися з іншими культурами, 43,9 % – удосконалити мовні навички чи вивчити мову. Серед інших причин молодь називає відсутність таких можливостей для навчання в Україні, відсутність можливостей роботи в Україні, порівняно з іншими країнами, відсутність в Україні реальної демократії та законності. Все перелічене і формує прагнення працевлаштуватися за кордоном [10].

Багато країн Європи, США, Канада та Австралія традиційно пропонують безліч стипендій українським студентам, як в рамках гуманітарної освітньої допомоги нашій державі, за програмами обміну, так і з метою запропонувати самим видатним зі стипендіатів по закінченню навчання попрацювати на їх території. Так, наприклад, в 2018–2019 навчальних роках в Угорщині безкоштовно зможуть навчатися 100 українців (40 аспірантів, незалежно від спеціальності, 20 магістрів медицини і технічних спеціальностей і 40 бакалаврів і магістрів гуманітаріїв, технарів, медиків і представників суспільствознавчих напрямків). США дає можливість заощадити 10–70 % вартості проживання, харчування та навчання в університетах 27 штатів, за 302 спеціальностями. Латвія гарантує стипендії у розмірі 500 євро бакалаврам та магістрантам, а також 670 євро тим, хто навчається в аспірантурі. Престижні університети Британії можуть компенсувати як частину навчання та проживання, так і повну вартість, в залежності від результатів надходження. І, звичайно ж, традиційно тісне співробітництво у цій галузі в Україні з Польщею: багато польських університетів мають договори про так зване «подвійне навчання» з українськими вищими навчальними закладами. Студент навчається у Польщі за їх програмою, вчить польську мову, одночасно здає академічну різницю в українському вузі і наприкінці одержує два дипломи, один з яких є дипломом європейського зразка. Крім того, Польща пропонує приїхати на навчання безпосередньо до них, за пільговими умовами оплати або з повною її компенсацією [11].

Як свідчить досвід розвинутих країн, стипендії виплачуються не усім студентам. Німецька система розвивається за двома напрямками: по-перше, вища освіта доступна для усіх бажаючих, вона безкоштовна; по-друге, фінансову підтримку одержують тільки студенти, які її потребують, тобто молоді люди, чий батьки не можуть їх утримувати. Фінансова допомога надається у формі студентських

кредитів у відповідності до Федерального закону про допомогу в освіті. Студенти повинні повернути близько половини суми кредиту. Відсоткова ставка такого кредиту або відсутня, або дуже низька. Ще однією формою підтримки студентів є стипендії, але вони виплачуються найкращим студентам, вона складає близько 300 євро.

Французька система вищої освіти має свої відмінності. Існуючі вищі навчальні заклади – університети та великі школи відрізняються за механізмом вступу та стипендіальною підтримкою. В університетах не має майже вступних іспитів, сюди приймають усіх бажаючих, але і стипендію одержують тільки найкращі та найбідніші (соціальна стипендія, яка нараховується в залежності від річного прибутку батьків). Соціальна стипендія невелика, від 175 до 500 євро. Стипендія для найкращих студентів складає, як правило, 200 євро. Великі школи мають елітарний характер. Для вступу до них необхідно скласти складні вступні випробування. Студенти великих шкіл одержують стипендії понад 1000 євро та мають право на поселення у гуртожитки. Однак слід відмітити, що держава створила особливу систему підтримки студентської молоді: численні пільги, наприклад, на відвідування музеїв чи (кіно)театрів, пріоритетні місця роботи чи програми мобільності.

В Італії вища освіта платна для усіх. Сплата за навчання здійснюється у два етапи. Перший етап – оплата є однаковою для усіх. Другий етап характеризується диференційованим підходом. Сума оплати за навчання залежить від економічного стану студента (хто мешкає разом з ним, який дохід отримують його батьки, яке нерухоме та рухоме майно вони мають). Найбідніші студенти сплачують від 1000 до 1500 євро на рік. Стипендії сплачує університет, або допомогу надає Міністерство освіти чи окремий регіон, тому кількість стипендій та умови їх надання змінюється кожного року. Для італійської системи вищої освіти характерно існування таких видів фінансової підтримки як кредити за заслуги та стипендії в обмін на короткострокову роботу. Кредити за заслуги надаються студентам, що своєчасно склали усі іспити. Вони можуть конвертувати цей кредит в оплату за навчання, купівлю навчальної літератури або абонементів на транспорт. Стипендії в обмін на короткострокову роботу надаються студентам, які працюють в університетських структурах (бібліотеки, комп'ютерні лабораторії, інформаційні центри, тощо). Строк цієї роботи 150 годин, кожний час оцінюється у 9–15 євро. Університет періодично відкриває конкурс на таку роботу і студенти, які подають свої кандидатури, проходять відбір.

Швеція – одна з розвинутих країн Європи, має безкоштовну вищу освіту, головним принципом є фінансова підтримка усіх молодих людей незалежно від їх походження чи матеріального становища. Однак у Швеції існують так звані кредити на навчання, вони надаються для покриття побутових потреб студентів. 1/3 такої допомоги – це безоплатна

допомога, 2/3 – це власне кредит. Ставка по таким кредитам складає, як правило, 1 %. Сума кредиту – 10 тисяч крон (близько 1000 євро) на місяць. Строк погашення – 25 років. Такий кредит доступний будь-якій молодій особі.

У США освіта є досить дорогим задоволенням. Вартість навчання складає десятки тисяч доларів, тому студенти змушені брати кредити на навчання, шукати фінансову допомогу, працювати протягом навчання. Слід відмітити, що розповсюдженою формою фінансової підтримки студентів є стипендії, які надаються університетами або благодійними фондами. Крім того, студенти мають можливість працювати у самому університеті (бібліотеки, їдальні, центри, тощо). Багато американських студентів беруть кредити на навчання, незважаючи на те, що кредитна ставка мала, кредит виплачується багато років, від 15 до 20 років [12].

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що незважаючи на те, що освітні системи різних країн мають свої особливості, їх об'єднує відсутність «стипендії для всіх», тобто стипендії отримує тільки частина студентів вищих навчальних закладів. Однак державна політика цих країн спрямована на забезпечення рівного доступу молоді до вищої освіти, фінансову підтримку найбільш незахищених груп молоді, сприяє їх працевлаштуванню.

При встановленні розмірів студентських стипендій в Україні необхідно враховувати економічну кризу, яка носить стійкий характер, охоплює усі сфери життєдіяльності українського суспільства, постійне підвищення ціни на товари першої необхідності, комунальні послуги. В таких умовах існуюча мінімальна стипендія не забезпечує достатнього матеріального становища сучасної студентської молоді.

Вважаємо, що підхід «більше сплачувати грошей певному відсотку студентів, але мати кількість студентів, які можуть її отримувати», це маніпуляція. За кордоном, в деяких країнах, сплачують стипендії не за рахунок бюджету держави, а за підтримки благодійних фондів, політичних партій, громадських організацій, профспілок, підприємств, релігійних громад, самих вищих навчальних закладів.

В той час, як український уряд скорочує стипендії, уряди Польщі, Словаччини та інших сусідніх східноєвропейських країн створюють спеціальні стипендії для українців, щоб заманити їх на навчання. Виходить, що чужі уряди готові годувати наших талановитих студентів, а свій прирікає їх або на злидні, або на втечу з рідної країни. Виникає риторичне питання: «У чиїх інтересах діє уряд?»

Якщо ми хочемо, щоб молодь «піднімала» Україну, то в неї потрібно вкладати все найкраще для її розвитку.

Тому, на наш погляд, справедливіше було б підвищити стипендію всім студентам-бюджетникам, не скорочуючи кількість її одержувачів, а відмінникам підвищити стипендію до рівня прожиткового мінімуму.

Список літератури

1. Грицяк І. Політико-правові засади державної політики у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції. *Україна дипломатична*. 2013. Вип. 14. С. 641–661.
2. Лозовицький О. С. Освіта, наука і культура молоді України в умовах сучасних викликів і загроз глобалізації. Науково-методична конференція викладачів, співробітників і студентів, Конотоп, 28 квітня 2011 р. : тези доповідей: у 2-х ч. / Відп. за вип. В. В. Бібік. Суми: СумДУ, 2011. Ч.1. С. 186–188.
3. *Молодь України у дзеркалі соціології* / За ред. О. Балакірева, О. Яременко; Український інститут соціальних досліджень. К.: УІСД, 2001. 210 с.
4. *Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи. Монографія* / О. Яременко, О. Балакірева, О. Вакулєнко та ін. К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2000. 207 с.
5. Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні». *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 16. Ст. 166.
6. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37-38. Ст. 2004.
7. *Питання стипендіального забезпечення. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 р.* №882 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/882-2004-%D0%BF/paran17#n17> (дата звернення: 30.01.2019).
8. *Студентські стипендії*. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osita/vishaosvita/studentski-stivpendiyyi>
9. Кайтанський О. С. Матеріальне забезпечення молоді у сфері освіти. *Митна справа*. 2015. №3 (99). С.124–130.
10. Молодь України – 2017. Результати соціологічного дослідження. Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2017. 72 с.
11. *Стипендія студентів 2019: який розмір і буде підвищення*. URL: novini-2019/1640-stipendya-studentv-2019-yakiy-rozmr-bude-pdvishchennya.html (дата звернення: 30.01.2019).
12. *Стипендії для всіх? Як платять студентські стипендії в замозжних країнах Європи і Америки*. URL: hromadske.ua/posts/stipendii-dlia-vsikh-yak-platiat-studentski-stypendii-v-zamozhnykh-krainakh-yevropy-i-ameryky (дата звернення: 30.01.2019).

References (transliterated)

1. Hrytsiak I. Polityko-pravovi zasady derzhavnoi polityky u sferi yevropeiskoi ta yevroatlantskoi intehratsii [Political and legal principles of state policy in the sphere of European and Euro-Atlantic integration]. *Ukraina dyplomatychna*. 2013, issue 14, pp. 641–661.
2. Lozovyt'skyi O. S. Osvita, nauka i kultura molodi Ukrainy v umovakh suchasnykh vyklykiv i zahroz hlobalizatsii [Education, science and culture of Ukraine's youth in the context of modern challenges and threats of globalization]. *Naukovo-metodychna konferentsiia vykladachiv, spivrobitynykiv i studentiv, Konotop, 28 kvitnia 2011 r. : tezy dopovidei: u 2-kh ch.* Sumy, SumDU, 2011, p. 1, pp. 186–188.
3. *Molod Ukrainy u dzerkali sotsiologii* [Youth of Ukraine in the mirror of sociology]. Ed. O. Balakir'eva, O. Yaremenko; Ukrainyskyi instytut sotsialnykh doslidzhen. Kyiv, UISD, 2001. 210 p.
4. *Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia molodi: problemy i perspektyvy*. [Formation of a healthy lifestyle for young people: problems and perspectives]. O.Yaremenko, O.Balakir'eva, O.Vakulenko. Kyiv, Ukrainyskyi in-t sotsialnykh doslidzhen, 2000. 207 p.
5. Deklaratsii "Pro zahalni zasady derzhavnoi molodizhnoi polityky v Ukraini" [Declaration "On the General Principles of State Youth Policy in Ukraine"]. *VidomostiVerkhovnoi Rady Ukrainy*. 1993, No. 16, art. 166.
6. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" [Law of Ukraine "On Higher Education"]. *VidomostiVerkhovnoi Rady*. 2014, No. 37–38, art. 2004
7. Pytannia stypendialnoho zabezpechennia [Issues of scholarship providing]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 lypnia 2004 r. No. 882*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/882-2004-%D0%BF/paran17#n17> (accessed 30.01.2019).

8. *Studentski stipendii* [Student's scholarships] URL: <https://mon.gov.ua/ua/osita/vishaosvita/studentski-stivpendiyi> (accessed 30.01.2019).
9. Kaitanskiy O. S. Materialne zabezpechennia molodi u sferi osvity [Material provision of youth in the sphere of education]. *Myta sprava*. 2015, no. 3 (99), pp. 124–130.
10. *Molod Ukrainy* [Youth of Ukraine] – 2017. Ternopil, TOV «Terno-hraf», 2017. 72 p.
11. *Stypendiiia studentiv 2019: yakyi rozmir i bude pidvyshchennia* [Scholarship for students 2019: in what amount and will be increasing]. URL: novini-2019/1640-stipendya-studentv-2019-yakiy-rozmr-bude-pdvischennya.html (accessed 30.01.2019).
12. *Stypendii dlia vsikh? Yak platiat studentski stipendii v zamozhnykh krainakh Yevropy i Ameryky*. [Is it scholarships foreveryone? How to pay student scholarships in wealthy countries in Europe and America]. URL: <https://hromadske.ua/posts/stypendii-dlia-vsikh-yak-platiat-studentski-stypendii-v-zamozhnykh-krainakh-yevropy-i-ameryky> (accessed 30.01.2019).

Надійшла (received) 15.12.2018

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Гасвая Олександра Валентинівна (Гаевая Александра Валентиновна, Gayevaya Oleksandra Valentynivna) – кандидат юридичних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри права; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6710-9014>; e-mail: sa0613@ukr.net.

Перевалова Людмила Вікторівна (Перевалова Людмила Викторовна, Perevalova Ludmila Viktorovna) – кандидат філософських наук, доцент, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», завідувач кафедри права; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5182-2838>; e-mail: perevalovaluda@ukr.net.

УДК 347.132.1: 004.5

DOI: 10.20998/2227-6890.2019.01.04

I. I. МАЛИМОН, Г. М. ГАРЯЄВА, О. Л. МУРЕНКО

ПРАВОВЛАСНИКИ ПРОТИ ІНТЕРНЕТ-ГИГАНТІВ

Актуальність досліджуваної проблеми пов'язана зі спробами України інтегруватися у світову організацію ЄС, де питання піратства інтелектуальної власності жорстко контролюється. Становлення «нової» ринкової економіки у всьому світі та у нашій країні, зокрема, веде до ускладнення господарських відносин та вимагає оновлення інститутів інтелектуальної власності. Стрімкий розвиток технологій та розповсюдження мережі Інтернет призвело до ряду проблем, які полягають у неспроможності одних осіб відстоювати свої права, небажання інших виплачувати їм винагороду за використання прав, пов'язаних з об'єктами авторського права та суміжних прав, та, звичайно, прагнення третіх осіб отримувати величезні прибутки від наведених суперечностей інтересів. Завдяки досвіду інших країн, законодавча база та стратегічна політика нашої держави має бути допрацьована, всі виявлені та проаналізовані недоліки усунені. На даний час ця проблема в Україні вже вийшла далеко за межі суто охорони прав суб'єктів авторського права та суміжних прав, це вже стосується процвітання та розвитку культури держави. Бо, як свідчить аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури, механізм регулювання та захисту прав інтелектуальної власності істотно впливає на об'єм ліцензійних договорів, конкурентні властивості суб'єктів господарства у всіх сферах. Саме тут і виникає необхідність теоретичних досліджень цього явища, бо в вітчизняній правовій літературі поняття «піратство» є ще не достатньо розробленим та розкритим. У статті розглядається процес боротьби із піратством та порушеннями у сфері інтелектуальної власності. Були розглянуті законодавчі норми урегулювання цього питання, рішення цієї проблеми розвинутими державами. Для інтегрування України у світову організацію ЄС, у світову систему торгівлі необхідно негайно вирішити суттєву проблему Інтернет-піратства, що свідчить про актуальність даної теми. Завдяки досвіду інших країн, законодавча база та стратегічна політика нашої держави має бути допрацьована, всі виявлені та проаналізовані недоліки усунені.

Ключові слова: інтелектуальна власність, авторські права, суміжні права, Інтернет-піратство, правовласники, онлайн-платформи, Інтернет-контент, Директива про авторські права.

И. И. МАЛИМОН, А. М. ГАРЯЕВА, Е. Л. МУРЕНКО

ПРАВООБЛАДАТЕЛИ ПРОТИВ ИНТЕРНЕТ-ГИГАНТОВ

Актуальность исследуемой проблемы связана с попытками Украины интегрироваться в мировую организацию ЕС, где вопрос пиратства интеллектуальной собственности жестко контролируется. Становление «новой» рыночной экономики во всем мире и в нашей стране, в частности, ведет к усложнению хозяйственных отношений и требует обновления институтов интеллектуальной собственности. Стремительное развитие технологий и распространение сети Интернет привело к ряду проблем, которые заключаются в неспособности одних лиц отстаивать свои права, нежелании других выплачивать им вознаграждение за использование прав, связанных с объектами авторского права и смежных прав, и, конечно, стремлении третьих лиц получать огромные доходы от приведенных противоречий интересов. Благодаря опыту других стран, законодательная база и стратегическая политика нашего государства должна быть доработана, все обнаруженные и проанализированы устранены. В настоящее время эта проблема в Украине вышла за рамки чисто охраны прав субъектов авторского права и смежных прав, это уже касается процветания и развития культуры страны. Ибо, как показывает анализ зарубежной и отечественной литературы, механизм регулирования и защиты прав интеллектуальной собственности существенно влияет на объем лицензионных договоров, конкурентной свойства субъектов хозяйства во всех сферах. Именно здесь и возникает необходимость теоретических исследований этого явления, потому что в отечественной правовой литературе понятие «пиратство» еще

© I. I. Малимон, Г. М. Гаряєва, О. Л. Муренко, 2019